

HET REQUIEM VAN DURUFLÉ

HERMAN STRATEGIER

Een analytisch overzicht over een belangrijk werk, waarvan in het afgelopen najaar het koor Katholiek Haarlem o. l. v. Albert de Klerk een indrukwekkende uitvoering gaf.

T ERECHT IS OOK IN ONS LAND HET REQUIEM OP. 9 VAN Maurice Duruflé bekend geworden sinds Eduard Flipse het werk enkele jaren geleden in Rotterdam introduceerde. Uit de teksten van de Dodenmis koos Duruflé: Introitus, Kyrie, Offertorium, Sanctus, Pie Jesu, Agnus Dei, Communio, Libera me en In Paradisum. Graduale, Tractus en Dies irae (behalve dan de tussen Benedictus en Agnus Dei ingelaste regels uit het laatste vers van de sequentia).

Vb.1 Andante $\text{♩} = 69$

S.
A.
T.
B.

Ky - ri - e e - le - i - son, c -

Ky - ri - e e - le - i - son, etc.
Ky - ri - e e - le - i - son, c -
- son, e - le - i - son, Ky - ri - e
- le - i - son, c - le - i -

In de loop der muziekhistorie zijn er vele belangrijke Requiem-composities geschreven. Zonder enige twijfel zal op. 9 van Duruflé in die indrukwekkende rij blijvend een vooraanstaande plaats innemen. De bijzonderheid van dit Requiem is, dat de gehele thematiek ontleend is aan de Gregoriaanse Requiem-melodieën. Aan ieder deel ligt de betreffende Gregoriaanse melodie als een soort cantus-firmus ten grondslag. Maar daarnaast en daar omheen gebeurt er op een bijzonder inventieve wijze in het orkest nog veel meer met de thematiek. Er staat bij wijze van spreken bijna geen noot in de partituur die niet ontleend is aan het Gregoriaans. Vooral als de thematiek toevertrouwd is aan de vocale stemmen heeft Duruflé ook het ritme zo goed en zo kwaad als het kan, overgenomen. Het spreekt vanzelf, dat dit een bijzonder moeilijke opgave was, aangezien zelfs in een steeds wisselende metrische notering de fijnritmische nuances van het Gregoriaans niet te vangen zijn. Het omschreven technisch procédé had gemakkelijk kunnen leiden tot een starre en zelfs min of meer gekunstelde schrijfwijze, tot schade niet alleen van de compositie zelf, maar ook van de Gregoriaanse melodieën. De verwerking van muzikaal basis-materiaal kan nl., vooral wanneer het knap en „gekund” maar ongeïnspireerd wordt gedaan, dat materiaal in aanzienlijke mate ontcrachten. Vooral in de actuele, hedendaagse muziek bloeit de huisvlijt van de knappe en kundige materiaalverwerking welig. Tot verdriet overigens van de oprechte kenners en liefhebbers, die zich veel meer gebaat achten met waarlijk geïnspireerde muziek waaraan het hart zich verwarmen kan.

Bij het Requiem van Duruflé is er nergens sprake van welk nadeel van het gevolgde procédé dan ook. De harmoniek, duidelijk tonaal met vanzelfsprekend

Vb. 2

S.
A - gnus De - i, qui tol - lis pec - ca - ta mun - di, do - na e - is re - qui - em.

A.
A - gnus De - i, qui tol - lis pec - ca - ta mun - di, do - na e - is re - qui - em.

Vb. 3
(♩ = 24)

S. Lux · ac ter · na lu · ce · at e · is, Do mi · ne,

A. ou

T. ou

B. ou

Orgel
8va
mf Flöte harm. 8' solo

cum sanctis tu is in ac · ter · num, qui a pi · us es, qui a pi · us es, *poco rit.*

ppp

p

'n sterk modale inslag, is boeiend en zeker niet traditioneel. De manier waarop Duruflé in allerlei contrapuntische technieken de uitgangsmelodieën verwerkt en bewerkt, wekken een grote bewondering voor het inventieve vermogen van de componist. De van oudsher bekende mooie Gregoriaanse melodieën verkrijgen er in deze verwerking a.h.w. een nieuwe dimensie bij. In alle delen proeft men een sterke inspiratieve kracht, gepaard aan een groot vakmanschap.

In de Introitus is de Gregoriaanse melodie unisono toevertrouwd aan de mannenstemmen, begeleid o.a. door zestiende figuren van de altviolen. De vrouwenstemmen verlenen aan het eind van de muzikale zinnen, vocaliserend de cantus-firmus te meer relief. Het psalmvers „Te decet hymnus” zingen sopranen en alten afwisselend tegen een levendige accoordbegeleiding van houten koperblazers. Bij de herhaling van de Introitus-antifoon spelen eerste en tweede violen de Gregoriaanse melodie in canon (in de onderkwart), terwijl de koorstemmen de tekst aanvankelijk unisono reciterend, later in een vierstemmige zetting zingen. Het Kyrie, althans het eerste deel, is het beste te karakteriseren als een koraal-motet, zeer fraai van contrapuntiek, alleen begeleid door het orgel (zie voorbeeld 1).

Vanaf de tiende maat blazen trompetten en trombones de Gregoriaanse melodie in lange noten, bij wijze van koraal. Vanaf het Christe gaat geleidelijk aan het gehele orkest weer een rol meespelen. De boeiende contrapuntiek blijft gehandhaafd en via het door het koper geblazen koraal stuwt dit deel op naar een imponerend hoogtepunt.

In het Offertorium volgt na een wat sombere, lage clarinet-melodie de Gregoriaanse cantus-firmus in celli en contrabassen. Vóórdat de altstemmen wederom met de Gregoriaanse melodie inzetten, heeft zich eerst nog een vrije canon tussen celli en hoorns afgespeeld. Het is bijna ondoenlijk, de vele werkingen van het basismateriaal te beschrijven. Volstaan moge worden met de vermelding dat de zetting vanaf „libera me” bewogen en fel is, zowel voor het koor als voor het orkest, weer rustig wordend bij „Quam olim Abrahæ”. Het begin van het Sanctus is een parafrase van de Sanctus-melodie, zeer mooi geharmoniseerd voor 3-st. vrouwenkoor, gevolgd door een expansief, extatisch „hosanna”. Het direct aansluitende Benedictus is weer nauw verwant aan het begin van het Sanctus.

Durufié heeft Pie Jesu expressief geschreven voor mezzo-sopraan solo, begeleid door de gediviseerde lage strijkers (altviolen, celli en bassen) en orgel. In het Agnus Dei wisselen unisoni, canons en vierstemmige koorzettingen, levendig begeleid en omspeeld door het orkest, zich af (voorbeeld 2).

De Communio, een van de mooiste delen in het schone geheel, vertoont in een bij het rondo aanleunende grote tweedeligheid, een bijzonder fraai specimen van de verwerking der Gregoriaanse grondmelodieën (voorbeeld 3).

Afwisselend geresigneerd en fel bewogen is het Libera me. „Tremens factus sum ego”, geschreven voor baritonsolo (voorbeeld 4), verbindt de beide, qua muzikale verwerking geheel verschillende hoekdelen van Libera me (voorbeeld 5).

„In Paradisum” ten slotte handhaaft de Gregoriaanse melodie geheel (soprano), in een kleurige, maar rustige harmonisering. Boven „chorus angelorum”, homofoon voor koor gezet, speelt het orgel de Gregoriaanse cantus-firmus. Uit de kleurrijke, sonore orkestratie hoort men duidelijk, dat Durufié organist is.

Vb.4 Senza rigore (♩ = 116)

pp agitato

Bar. solo Tremens factus sum e - go, et ti - me - o, dum dis -

man. *P*

ped.

mf cus - si - o ve - ne - rit at - que ven - tu - ra i - ra.

sempre f

mf

sempre f

The image shows a musical score for two sections. The first section is for a baritone solo, starting with a tempo of 116 and a dynamic of *pp agitato*. The lyrics are "Tremens factus sum e - go, et ti - me - o, dum dis -". The accompaniment includes piano (man.) and pedal (ped.) parts. The second section is for a chorus, starting with a dynamic of *mf* and a tempo of *sempre f*. The lyrics are "cus - si - o ve - ne - rit at - que ven - tu - ra i - ra." The accompaniment includes piano (mf) and organ (sempre f) parts.

S. Vb. 5 *Animato* (♩ = 132)

A. *fff* Di - es il la, di - es i - rac,

T. *fff*

B.

ca - la - mi - ta - tis et mi - se - ri - ae, di - es

mag - na et a - ma - ra ral - de etc.

Deze in alle opzichten bewonderenswaardige partituur vergt een grote orkest-bezetting: 3 fluiten (piccolo), 3 hobo's (Engelse hoorn), 2 clarinetten, 1 basclarinet, 2 fagotten, 4 hoorns, 3 trompetten, 3 trombones, 1 tuba, celesta, harp, pauken, slagwerk, orgel en strijkorkest. Het werk dateert van 1947. Een fraaie plaatopname maakte Erato (LDE 3098).